

Johan Olsens båltale

Taler

Johan Olsen
Forsker, forfatter og musiker

Dato

23. juni 2022

Sted

Islands Brygge, København

Fejringen af lyset

Først tak til arrangørerne for at invitere mig til at holde årets båltale. Det er en stor ære. Jeg har oven i købet været så heldig at få invitationen hele tre gange: I 2020, i 2021 og i år.

Jeg starter lige med at nørde lidt, så går vi over i noget vold, og til sidst tænder jeg, sammen med jer, et lys af fest og håb.

Hver gang der er gået 24 timer har Jorden drejet en gang rundt om sin egen akse. Det betyder, at jordoverfladen under vores fødder her i København bevæger sig med 943 km/t. Det betyder også, at noget af tiden vender vi mod Solen, noget af tiden væk fra Solen, så vi får nat og dag. Jorden er så et år om at rejse hele vejen rundt om Solen. Det betyder, at Jorden lige nu bevæger sig med ca. 108.000 km/t. Det ville vi ikke mærke noget til hvis Jorden stod pænt med nord lige op og syd lige ned i forhold til banen. Men for 4 mia år siden kom en lidt mindre planet tonsende direkte ind i Jorden med næsten 40.000 km i timen. Jorden rettede sig aldrig rigtig op efter den omgang, så Jordens akse er lidt skæv (23-24 grader). Det er grunden til at vi har årstider!

På et bestemt tidspunkt på året, står Jordens skrå akse og hælder sin sydligste spids ind mod solen. Når den gør det, i slutningen af december, er det mørkt og koldt i Danmark. Men i disse dage er det Nordpolens tur til at pege en smule hen mod solen. Derfor er der lyst hele døgnet nord for polarcirklen. Og her i Danmark har vi lige nu årets længste dage, de lyseste døgn (det toppede med sommersolhverv i forgårs klokken 11:13). Og sommersolhverv har vi, med god grund, fejret i tusindvis af år.

I Danmark har vi både tradition for at slå katten af tøndens og for at tænde Skt.

Hans bål. Lidt bizart, egentlig, da begge traditioner som udgangspunkt har været pænt voldelige. Men vi har ikke en kat i tønden nu til dags, og vi brænder gudskelov heller ikke folk af på bålet længere.

Men man gjorde engang. Den store tyske astronom Johannes Kepler, der gjorde sine banebrydende opdagelser om planeternes baner og meget andet, fik problemer med sin mor i år 1615. Den gamle Katharina Kepler blev anklaget som heks, og fordi hendes søn var så berømt, er sagsakterne fra hekseretssagen mod hende bevaret. Johannes rejste hjem til sin fødeby Leonberg i Tyskland for at forsvare Mutti gennem en lang række retsmøder. Vidner fra landsbyen fortalte blandt andet, at de havde set Katharina Kepler forvandle sig til en kat. En pige var blevet strejft af mor Kepler på armen da de passerede hinanden, og nu kunne pigen ikke længere arbejde, for armen havde mistet sin kraft. Alligevel lykkedes det Johannes Kepler at vinde retssagen. Dommerne måtte erkende, at anklagerne nok var baseret på indicier. No shit, Sherlock. Katharina Kepler var én ud af 15 hekseanklagede på den tid. Otte blev fundet skyldige og henrettet.

Det var ikke så meget magthaverne, der ville de her hekseretssager. Det var folket. Folk var skidebange for hekse. Så der var et pres fra befolkningen til at gennemføre de her forfølgelser. Var det fordi folk dengang var onde mennesker?

Tja, ondt er det at slå andre mennesker ihjel, men det er næsten altid sådan, at dem, der gør sådan noget tror de gør noget godt. De mennesker dengang var ikke anderledes end os i dag. Det var det samme menneskedyr med de samme gener, samme kroppe, samme hjerner. De troede, de gjorde det rigtige, de troede, de kæmpede for det gode. Nogle hundrede år efter står vi og ryster på hovedet og husker dem kun med skam. Vi gør heldigvis ikke den slags bizarre ting i dag. Hvad er så forskellen?

Den eneste forskel på os og folk i middelalderen eller renæssancen eller 1960'erne er de idéer, der er plantet i vores hoveder. Man skal alligevel være pænt pip i bærret hvis man tror på hekse i dag - og endnu mere gak i låget hvis man synes de skal slås ihjel på et bål. Det er derfor, at vores fortælling om verden, vores idéer om hvordan man skal behandle andre mennesker, vores frihedsidealer, demokratiet og alt det, der gør Danmark til et af de sikreste og fredeligste steder i verden at leve i, det er derfor, at de idéer er noget vi skal kæmpe for.

Med stigende populistiske, videnskabsfornægtende, bagudstræberiske tendenser i mange lande, og med over 3 milliarder af Jordens befolkning boende i voldelige, hjernevaskende, grufulde diktatur, står det klart for os, at disse værdier er skrøbelige. Der skal ikke så meget til, før vi igen kan stå ansigt til ansigt med institutionaliseret homofobi, kvindeundertrykkelse, korrupsion, opløsning af retsstaten, udnyttelse af børn til billig arbejdskraft, angst for, og had mod andre etniciteter, dårligt uddannede befolkningsgrupper og farlig overtro.

Derfor er Skt. Hans bålet en smuk og alvorlig påmindelse om det, vi har, og som vi skal kæmpe for. Vi kæmper for friheden, menneskerettighederne, muligheden for et værdigt liv for alle, og for håbet om en bedre fremtid, ikke kun for os og vores nærmeste, men også for Jordan og dens mennesker. I dag, lige om lidt, tænder vi bålet og fejrer lyset. Fejrer at vi er oplyst. Fejrer de lyse idéer, der på nogle hundrede år ændrede vores samfund fra et voldeligt diktatur til et fredeligt demokrati. Lad ikke de mørke kræfter ødelægge det. For vores børn og for deres børn, for det værdige, frie menneskeliv, tænder vi bålet og fester og fejrer lyset over Islands Brygge.

Skål og glædelig Skt. Hans.

Kilde

Manuskript modtaget fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Båltale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/johan-olsens-baaltale-2022>